

The Hague Centre
for Strategic Studies

Najaarspeiling

HCSS Publieksmonitor

Maatschappelijke Stabiliteit

Bijlagen Najaarspeiling 2025

Jesse Kommandeur en Gerben Bakker

September 2025

HCSS Publieksmonitor

Maatschappelijke Stabiliteit

Bijlagen Najaarspeiling 2025

Auteurs:

Jesse Kommandeur en Gerben Bakker

Met dank aan:

Jeroen van Lindert (KiesKompas) en
Willem Blanken (KiesKompas)

Met medewerking van:

Emma Bokel en Marit Weurding

Omslagafbeelding:

Canva

September 2025

De publiekmonitor is een onderzoekslijn binnen HCSS in opdracht van de Nederlandse politie. De analyses in dit rapport zijn afgerond in augustus 2025. Gebeurtenissen of ontwikkelingen die plaatsvonden in de periode tussen afronding en publicatie zijn niet van invloed geweest op de bevindingen.

© *The Hague* Centre for Strategic Studies behoudt zich alle rechten voor. Geen enkel onderdeel van dit rapport mag gereproduceerd of gepubliceerd worden in welke vorm dan ook, in print, microfilm, fotografie, of op enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van HCSS. De rechten van alle foto's zijn voorbehouden aan hun respectievelijke eigenaars.

Inhoudsopgave

1.	Toelichting	1
2.	Vragenlijst	3
3.	Maatschappelijke zelfpositionering	10
4.	Demografie populatie	11
5.	Externe druk	12
6.	Intern ongenoegen	16
7.	Subversieve krachten	20
8.	Weerbaarheid en veerkracht	24

Over de HCSS Publieksmonitor

De HCSS Publieksmonitor Maatschappelijke Stabiliteit is een onderzoeksinstrument dat structureel in kaart brengt hoe Nederlanders maatschappelijke stabiliteit waarnemen. De monitor kijkt daarbij niet alleen naar objectieve ontwikkelingen, maar juist naar de perceptie van burgers: waar zien zij dreiging, waar nemen zij wantrouwen waar, of juist kracht en verbondenheid?

De monitor richt zich op vier centrale thema's: **externe druk**, **intern ongenoegen**, **subversieve krachten** en **maatschappelijke veerkracht**. Externe druk verwijst onder meer naar geopolitieke spanningen, migratie en buitenlandse beïnvloeding. Intern ongenoegen gaat over polarisatie, sociale onrust en vertrouwen in politiek en instituties. Subversieve krachten hebben betrekking op dreigingen als georganiseerde misdaad, extremisme en digitale ontwrichting. Veerkracht en weerbaarheid omvatten factoren zoals onderlinge cohesie, vertrouwen, en het gevoel voorbereid te zijn op crises.

De vragenlijst achter de monitor is ontwikkeld door HCSS in samenwerking met KiesKompas en wordt periodiek afgenomen onder een representatieve steekproefpopulatie van Nederlandse burgers. De verzamelde antwoorden vormen de basis voor de publieksperceptie, die het mogelijk maakt om ontwikkelingen door tijd te volgen en te koppelen aan maatschappelijke en politieke ontwikkelingen.

4

Vaste thema's

4.000+

Deelnemers

4

Keer per jaar

1. Toelichting

In de turbulente tijden van een verschuivende wereldorde, zorgen over polarisatie en versterkt wantrouwen, is het verstandig om de vinger aan de pols te houden van de samenleving. De **HCSS Publieksmonitor Maatschappelijke Stabiliteit** (hierna: HCSS Publieksmonitor) peilt hoe Nederlanders de zogenoemde *systeemdruk* op hun samenleving ervaren. De bijlagen bij dit document bevatten een overzicht van de vragen en de resultaten van de vragenlijst die in augustus 2025 is afgenomen. De belangrijkste bevindingen worden samengevat in de hoofdlijnen Najaarspeiling 2025.¹

De vragenlijst is ontwikkeld om maatschappelijke stabiliteit te meten aan de hand van vier hoofdthema's: *externe druk*, *intern ongenoegen*, *subversieve krachten* en *maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht*. Elk thema is onderverdeeld in specifieke dimensies, zoals zorgen over internationale spanningen, interne verdeeldheid, de dreiging van extremistische groepen en het vertrouwen in publieke instituties. In de volgende secties worden de vragen en resultaten per dimensie beschreven op basis van deze thematische indeling.²

Over de Najaarspeiling 2025. De Najaarspeiling 2025 is de tweede meting binnen de HCSS Publieksmonitor en volgt drie maanden na de Zomerpeiling van juni 2025. De zomerpeiling is toen uitgezet onder circa 4.800 representatieve respondenten uit heel Nederland en telt deze editie ruim 5.400 respondenten. In dit document presenteren we de volledige vragenlijst en resultaten van de najaarsmeting. Voor verdere duiding over de 'top' concerns verwijzen we naar de hoofdlijnen van de HCSS Najaarspeiling 2025.

De HCSS Publieksmonitor wordt elk kwartaal uitgevoerd. Het instrument is in de kern een strategisch beleidsinstrument: het is gebaseerd op wetenschappelijke inzichten en analysemethoden zoals beschreven in het **scoping paper**, maar moet niet worden beschouwd als een wetenschappelijke onderzoekspublicatie.

Strategische Monitor Politie. De HCSS Publieksmonitor is ontwikkeld voor de **Nederlandse politie** binnen het Strategische Monitor Politie programma. Daarbinnen dient het instrument om een vinger aan de pols te houden van de maatschappij. Inzichten ondersteunen bestuurlijke en beleidsmatige koersbepaling en dragen bij aan de toekomstige maatschappelijke positionering van de politie. De gedeelde kennis beoogt het publieke debat verder te helpen en andere beleidsspelers in het veld te betrekken.

¹ Kommandeur, J., & Bakker, G. (2025). *HCSS Publieksmonitor Maatschappelijke Stabiliteit: Hoofdlijnen Najaarspeiling 2025*. The Hague Centre for Strategic Studies.

² Deze bijlage maakt deel uit van een bredere publicatiereeks waarmee HCSS systematisch peilt hoe burgers de staat van de samenleving beleven. De inzichten kunnen benut worden voor beleidsvorming, publiek debat en strategische verkenningen.

Leeswijzer

Deze bijlage bevat de letterlijke formuleringen van de vragen, de antwoordcategorieën en de bijbehorende resultaten. De opbouw volgt dezelfde structuur als het gelijknamige rapport 'Zomerpeiling 2025', waarin de inhoudelijke analyse wordt gepresenteerd. De indeling is daarmee als volgt:

- Hoofdstuk 3: Maatschappelijke zelfpositionering
- Hoofdstuk 4: Demografie populatie
- Hoofdstuk 5: Externe druk
- Hoofdstuk 5: Intern ongenoegen
- Hoofdstuk 6: Subversieve krachten
- Hoofdstuk 7: Weerbaarheid en veerkracht

Bij elke vraag is vermeld welk percentage van de respondenten voor elk antwoord heeft gekozen. Er is geen interpretatie of duiding toegevoegd. De resultaten zijn bedoeld als feitelijke basis voor nadere analyse en vergelijking over tijd.

Welke geopolitieke en internationale ontwikkelingen ziet u op dit moment als de grootste bedreigingen voor de veiligheid en stabiliteit van Nederland?
Top 3

Oorlog in Europa	○
Oorlog of humanitaire rampspoed in het Midden-Oosten	○
Spanningen tussen grootmachten	○
Verzwakking van internationale samenwerkingsverbanden zoals de EU, NAVO of VN kan Nederland kwetsbaarder maken	○
Buitenlandse beïnvloeding van verkiezingen of de publieke opinie	○
Internationale migratiestromen	○
Internationale georganiseerde criminaliteit	○
Hybride dreigingen	○
Cyberaanvallen vanuit het buitenland	○
Technologische dominantie van grootmachten	○
Afhankelijkheid van buitenlandse energie of grondstoffen	○
Klimaatverandering en klimaatrampen	○
Dreiging van pandemieën	○
Anders, namelijk:	—

Vragen over intern ongenoegen

Vraag	Helemaal geen zorgen	Weinig zorgen	Enige zorgen	Redelijk veel zorgen	Heel veel zorgen
Hoeveel zorgen maakt u zich dat ... onvrede binnen de Nederlandse samenleving de veiligheid en stabiliteit van Nederland beïnvloedt?	○	○	○	○	○
... de democratie in Nederland minder goed zal functioneren	○	○	○	○	○
... mensen elkaar steeds minder goed begrijpen, waardoor spanningen tussen groepen toenemen	○	○	○	○	○
... mensen in Nederland zich minder vrij voelen om zichzelf te zijn	○	○	○	○	○
... het onveilig zal worden in Nederland	○	○	○	○	○
... uw kinderen of toekomstige generaties het moeilijker zullen hebben	○	○	○	○	○
... berichten op sociale media de standpunten van mensen steeds meer zullen beïnvloeden	○	○	○	○	○
... de verschillen tussen arm en rijk in Nederland te groot worden	○	○	○	○	○
... migratie de druk op huizen, ziekenhuizen en scholen in Nederland groter maakt	○	○	○	○	○

Stelling	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet / geen mening
De Nederlandse regering handelt in het belang van haar burgers	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Achter de schermen opereert een elite die macht uitoefent op politieke beslissingen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
In plaats van grote problemen in de samenleving op te lossen, schuift de overheid ze vaak voor zich uit	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen in mijn omgeving voelen zich steeds minder thuis in hun eigen buurt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Overheid en politie hebben steeds meer moeite met het garanderen van de veiligheid in Nederland	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Veel overheidsregels zijn zo ingewikkeld dat gewone mensen ze niet meer begrijpen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb het gevoel dat overheidsinstellingen sommige mensen oneerlijk behandelen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb de indruk dat Nederlanders zich steeds asocialer gedragen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb weinig invloed op wat er in mijn leven gebeurt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen zoals ik hebben niets te zeggen over wat de regering doet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Welke maatschappelijke spanningen en vormen van onvrede vormen op dit moment de grootste bedreiging voor de veiligheid en stabiliteit van Nederland?

Top 3

De overheid en politiek	☐
Bestaanszekerheid	☐
Sociale samenhang	☐
Culturele en etnische verschillen	☐
Veiligheid en openbare orde	☐
De democratie	☐
Migratie	☐
Bureaucratie en regels	☐
Anders, namelijk:	—

Welke van de onderstaande groepen of invloeden ziet u op dit moment als de grootste bedreigingen voor de veiligheid en stabiliteit van Nederland?
Top 3

Rechtsextremistische bewegingen	○
Links-extremistische bewegingen	○
Religieus-extremistische bewegingen	○
Online extremistische ecosystemen	○
Anti-institutionele netwerken	○
Georganiseerde misdaadgroepen	○
Buitenlandse regimes	○
Anders, namelijk:	—

Vragen over weerbaarheid en veerkracht

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?
**Helemaal
geen
vertrouwen**
**Weinig
vertrouwen**
**Enig
vertrouwen**
**Redelijk
veel
vertrouwen**
**Heel veel
vertrouwen**
**Weet ik niet
/ geen
mening**

Hoeveel vertrouwen heeft u erin dat Nederland veerkrachtig genoeg is om grote crises aan te kunnen, zoals buitenlandse dreiging, sociale onrust of extremistische dreigingen?	○	○	○	○	○	○
... u zichzelf kan redden bij een noodsituatie	○	○	○	○	○	○
... de Nederlandse overheid en hulpdiensten goed zullen reageren bij een noodsituatie	○	○	○	○	○	○
... Nederland goed voorbereid is op rampen	○	○	○	○	○	○
... belangrijke voorzieningen in Nederland blijven werken bij een noodsituatie	○	○	○	○	○	○
... Nederland goed voorbereid is op sabotages	○	○	○	○	○	○
... Nederlanders, juist in crisistijd, bereid zijn om de schouders eronder te zetten	○	○	○	○	○	○
... de Nederlandse overheid u op tijd en duidelijk informeert als er iets ernstigs gebeurt	○	○	○	○	○	○

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?
**Helemaal
niet mee
eens**
**Niet mee
eens**
Neutraal
Mee eens
**Helemaal
mee eens**
**Weet ik niet
/ geen
mening**

Ik vertrouw erop dat Nederland goed met een crisis kan omgaan	○	○	○	○	○	○
In vergelijking met andere landen is Nederland goed voorbereid op crises zoals oorlogen, klimaatrampen of pandemieën	○	○	○	○	○	○
Ik heb het gevoel dat mensen in mijn omgeving goed zijn voorbereid op een noodsituatie	○	○	○	○	○	○
Mensen in mijn buurt helpen elkaar als dat nodig is	○	○	○	○	○	○
Tijdens een crisis zorg ik eerst voor mezelf en mijn naasten en daarna voor anderen	○	○	○	○	○	○

Wat ziet u als de belangrijkste kracht(en) van Nederland om crises zoals natuurrampen, politieke onrust of oorlog het hoofd te bieden?**Top 3**

Individuele zelfredzaamheid	☐
Sociale samenhang en onderlinge steun	☐
Kwaliteit van rechtsstaat en democratie	☐
Kwaliteit van crisisaanpak en overheidsorganisatie	☐
Vrije pers en toegang tot informatie	☐
Economische veerkracht	☐
Sterke technologische en vitale infrastructuur	☐
Veerkrachtige mentaliteit en gedeelde waarden	☐
Anders, namelijk:	—

Wat ziet u als de belangrijkste zwakt(es) van Nederland in tijden van crisis?**Top 3**

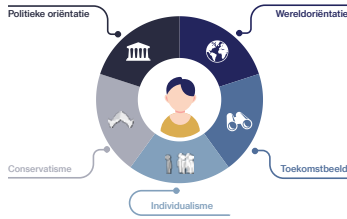
Weinig centrale regie	☐
Versplinterde samenleving	☐
Overlegcultuur en polderen	☐
Hoge bevolkingsdichtheid	☐
Kwetsbare infrastructuur	☐
Complexe wet- en regelgeving	☐
Afhankelijkheid van andere landen	☐
Veel verschillende meningen en belangen	☐
Gebrek aan crisiscultuur of urgentiebesef	☐
Anders, namelijk:	—

Algemene vragen

Vraag	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Hoe veilig en stabiel ervaar je de Nederlandse samenleving?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Welke van onderstaande thema's vormen volgens u de grootste bedreiging voor de veiligheid en stabiliteit van Nederland? Internationale en geopolitieke ontwikkelingen**Rank 1 Rank 2 Rank 3 Rank 4**

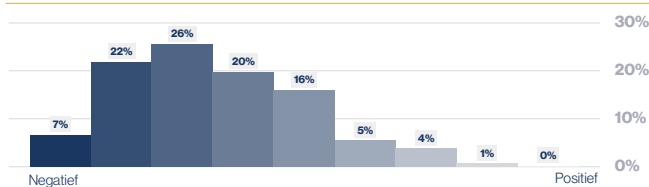
Internationale en geopolitieke ontwikkelingen	☐	☐	☐	☐
Onvrede binnen de Nederlandse samenleving	☐	☐	☐	☐
Groepen die Nederland doelgericht willen ondermijnen en ontwrichten	☐	☐	☐	☐
Een gebrek aan weerbaarheid	☐	☐	☐	☐

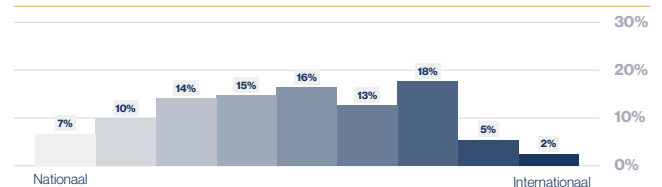
3. Maatschappelijke zelfpositionering

Voor een goede interpretatie van de resultaten uit de HCSS Publieksmonitor is het belangrijk niet alleen te weten wat mensen denken, maar ook vanuit welk perspectief ze dat doen. Daarom wordt vooraf het profiel van respondenten opgesteld aan de hand van vijf bredere oriëntaties die de zelfpositionering van de respondent in kaart brengen.³ Deze structuur helpt om houdingen over stabiliteit, druk, ongenoegen en veerkracht beter te plaatsen in het bredere denkkader van de burger.

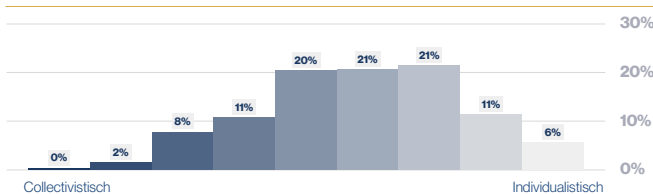
Toekomstbeeld

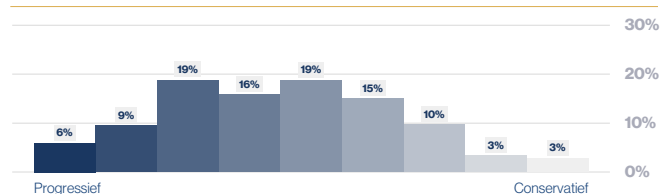
Wereldoriëntatie

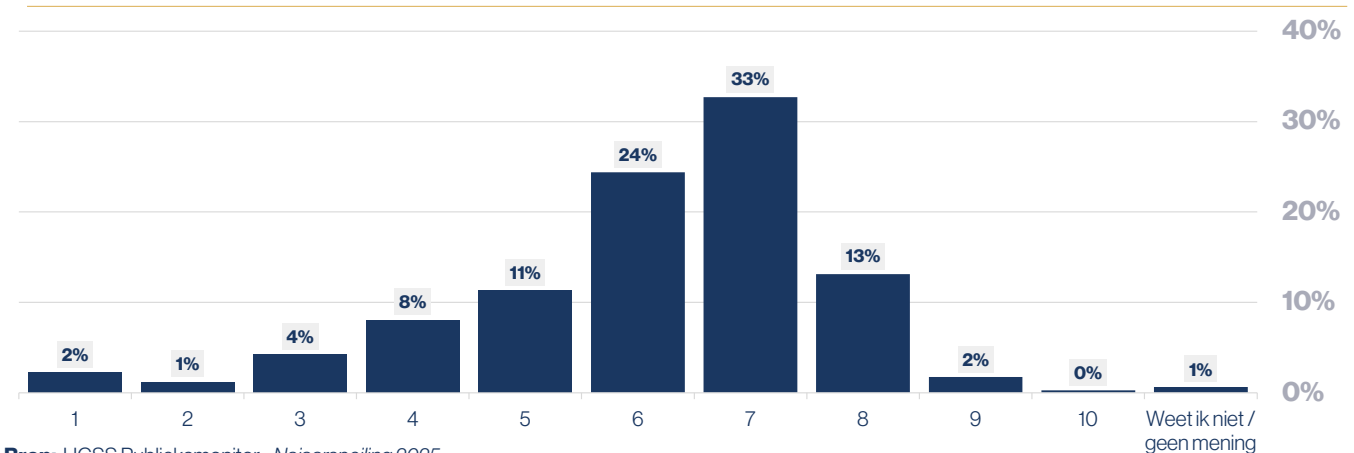
Individualisme

Conservatisme

Hoe veilig en stabiel ervaar je de Nederlandse samenleving ?

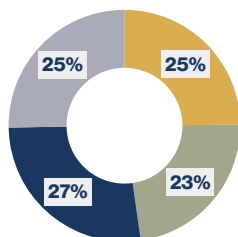
Bron: HCSS Publieksmonitor - Najaarspeiling 2025

³ De maatschappelijke zelfpositionering bestaat uit: (1) toekomstbeeld – optimistisch of bezorgd over de richting van de samenleving; (2) oriëntatie van nationaal tot internationaal – legt men de nadruk op binnenlandse of mondiale prioriteiten?; (3) verhouding tot de gemeenschap – is men meer individualistisch of collectivistisch?; (4) culturele oriëntatie – is men behoudend of progressief?; en (5) hun politieke oriëntatie, gebaseerd op stemgedrag tijdens de Tweede Kamerverkiezingen in 2023.

4. Demografie populatie

Leeftijd

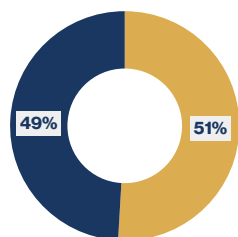
18-34 35-49 50-64 65+

De steekproef telt 5.478 respondenten. De leeftijdsverdeling is gelijkmatig: 18–34 jaar en 65+ vertegenwoordigen elk 25%, de groep 35–49 jaar 23%, en de 50–64-jarigen vormen de grootste groep met 27%. De man-vrouwverhouding is vrijwel in balans, met 51% mannen en 49% vrouwen. Qua opleidingsniveau bestaat 42% uit respondenten met een middelbare achtergrond, 34% met een theoretische, en 24% met een praktische opleiding.

Man-vrouw verhouding

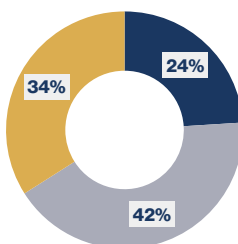
Vrouwen Mannen

De woonomgeving laat zien dat een derde (33%) in sterk stedelijke gebieden woont, 23% in zeer sterk stedelijke gebieden, 20% in lage dichtheden, 15% in matig stedelijke, en 7% in niet-stedelijke gebieden. Driekwart van de respondenten heeft uitsluitend een Nederlandse achtergrond, 9% heeft ten minste een ouder uit een andere EU-lidstaat en 16% van buiten de EU.

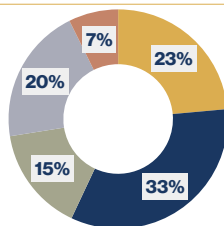
Opleidingsniveau

Praktisch Middel Theoretisch

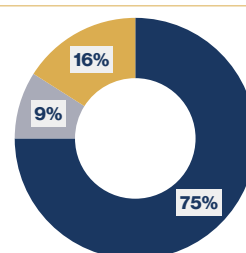
Urbanisatiegraad

Zeer sterk (≥ 2500) Sterk (1500–2500)
Matig (1000–1500) Laag (500–1000)
Niet stedelijk (< 500) (adressen/km²)

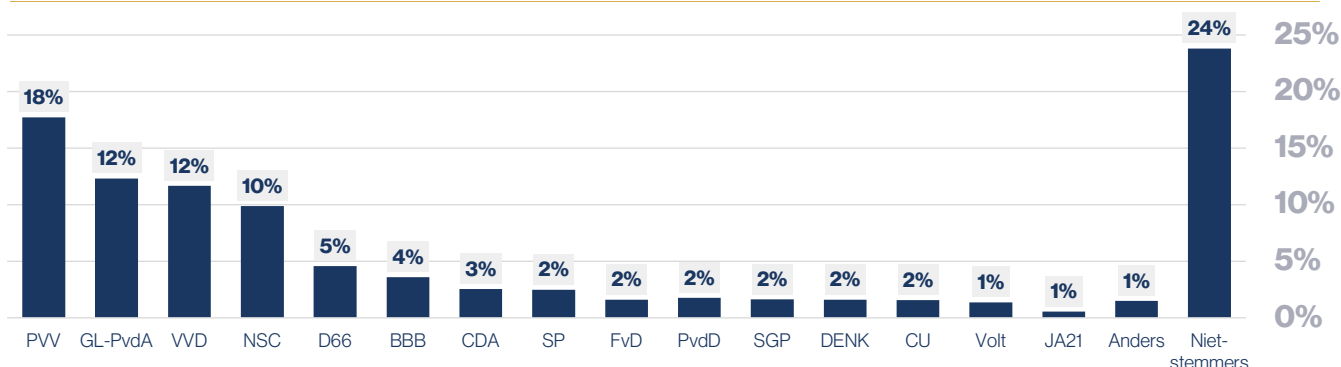
Immigratieachtergrond

Nederland Ander EU-lidstaat Buiten EU

De populatie is daarnaast representatief voor het stemgedrag tijdens de Tweede Kamerverkiezingen met de PVV als grootste partij (18%), gevolgd door GroenLinks-PvdA en VVD (beiden 12%), NSC (10%) en kleinere percentages voor de overige partijen.

Stemgedrag tijdens de tweede kamer verkiezingen

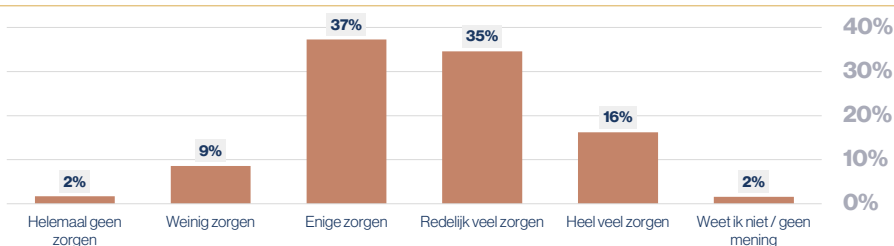

5. Externe druk

Externe druk - verwijst naar invloeden van buiten de nationale samenleving die destabiliserend kunnen werken op het binnenlandse sociale, economische en politieke evenwicht. In het kader van de HCSS Publieksmonitor verwijst dit naar drukfactoren die afkomstig zijn van buitenlandse actoren, internationale crises of globale dynamieken, en die binnenlandse spanningen kunnen versterken of benutten. Deze druk kan verschillende vormen aannemen: geopolitieke spanningen vertalen zich naar sociale spanningen binnenshuis; Economische schokken bedreigen de welvaart en primaire levensvoorzieningen⁴; technologische beïnvloeding (zoals buitenlandse desinformatiecampagnes of cyberaanvallen), of culturele en ideologische druk (zoals het verspreiden van antidemocratische narratieven).⁵ Wat al deze vormen gemeen hebben, is dat ze niet primair binnenlands geworteld zijn, maar via grensoverschrijdende mechanismen diep kunnen ingrijpen in de maatschappelijke dynamiek.

Bezorgdheid externe ontwikkelingen

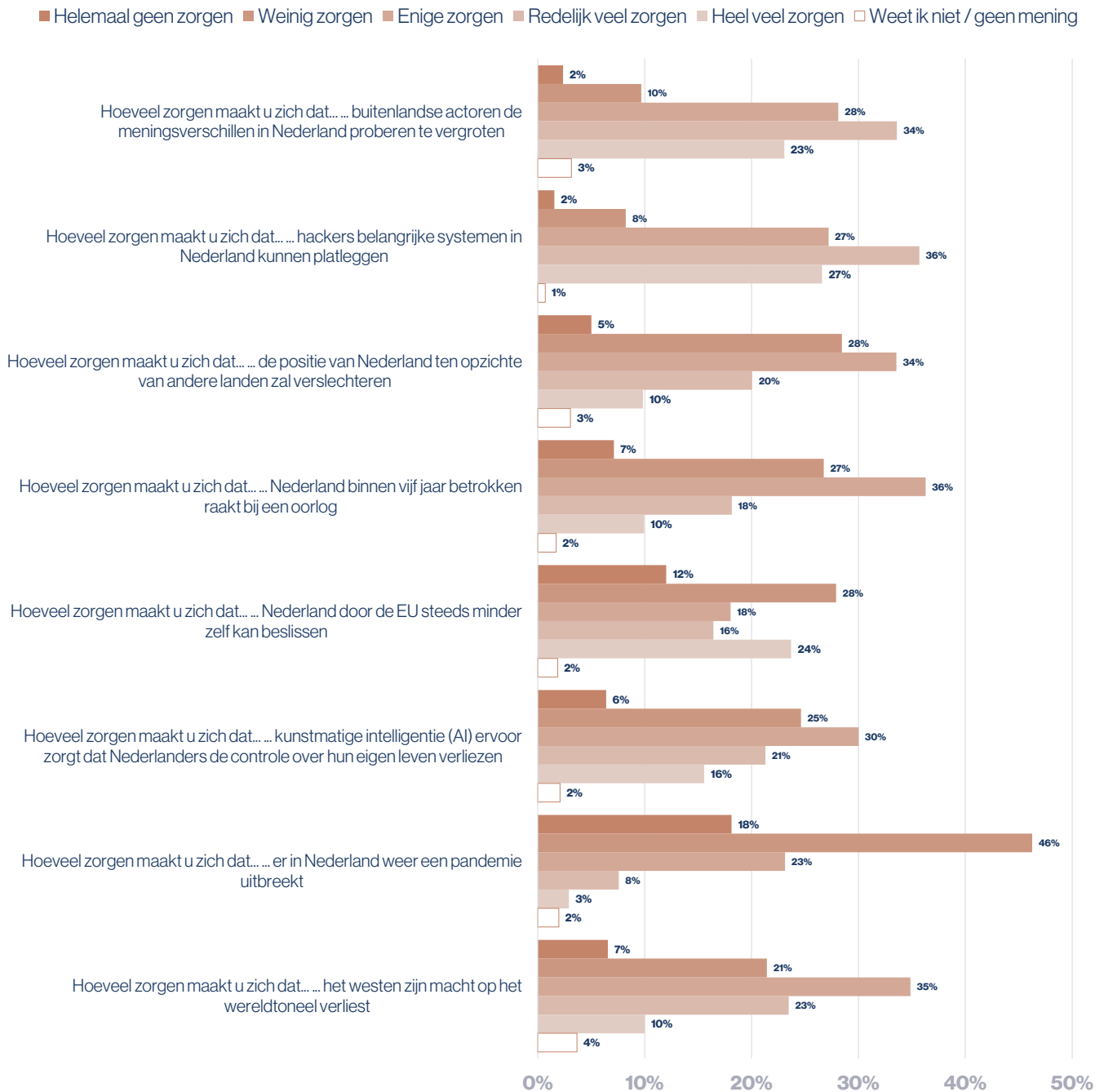

⁴ Sassen, S. (1998). *Globalization and its discontents: Essays on the new mobility of people and money*. The New Press.

⁵ Nye, J. S. (2017). *The Future of Power*. PublicAffairs.

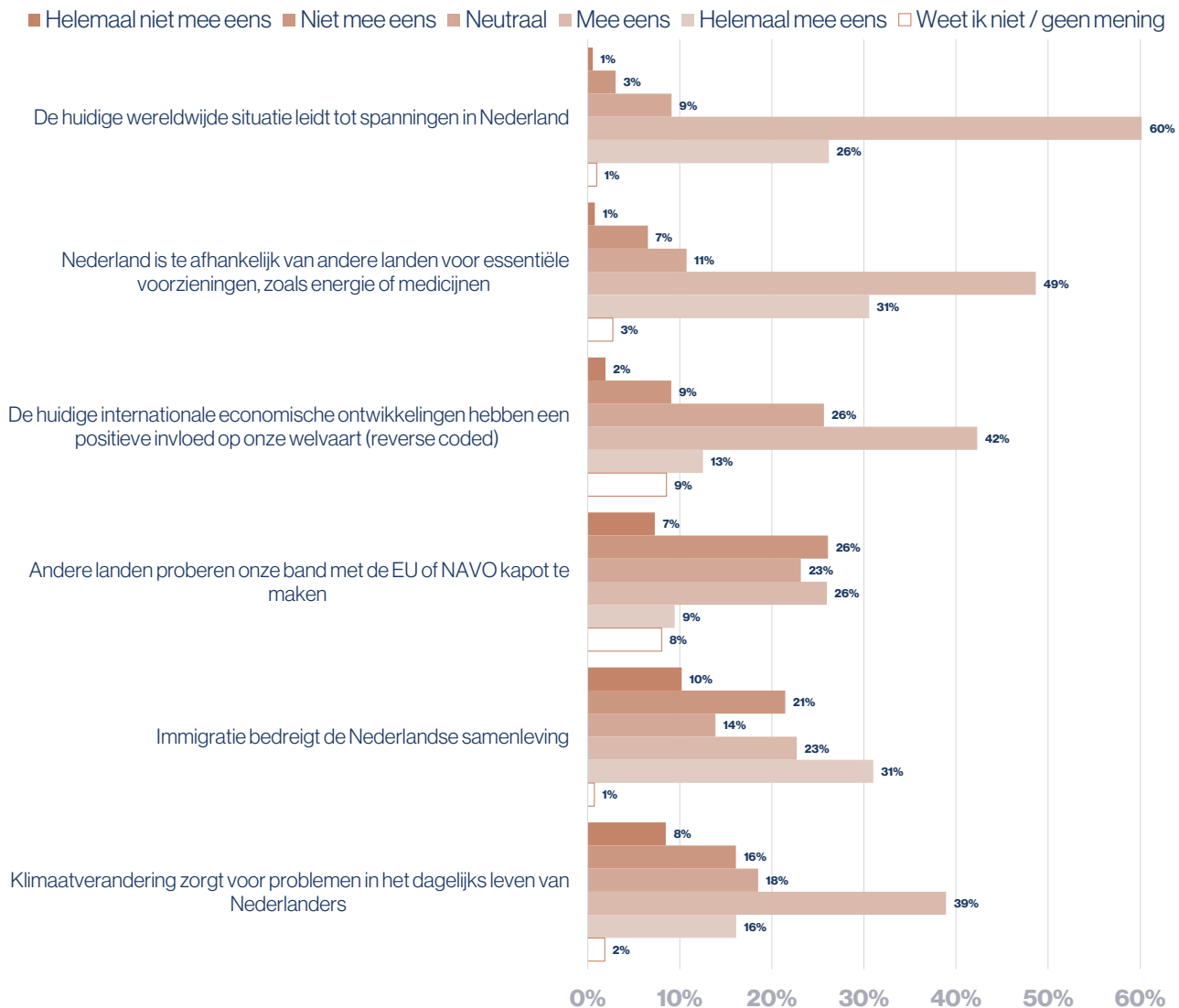

Hoeveelheid zorgen over externe ontwikkelingen

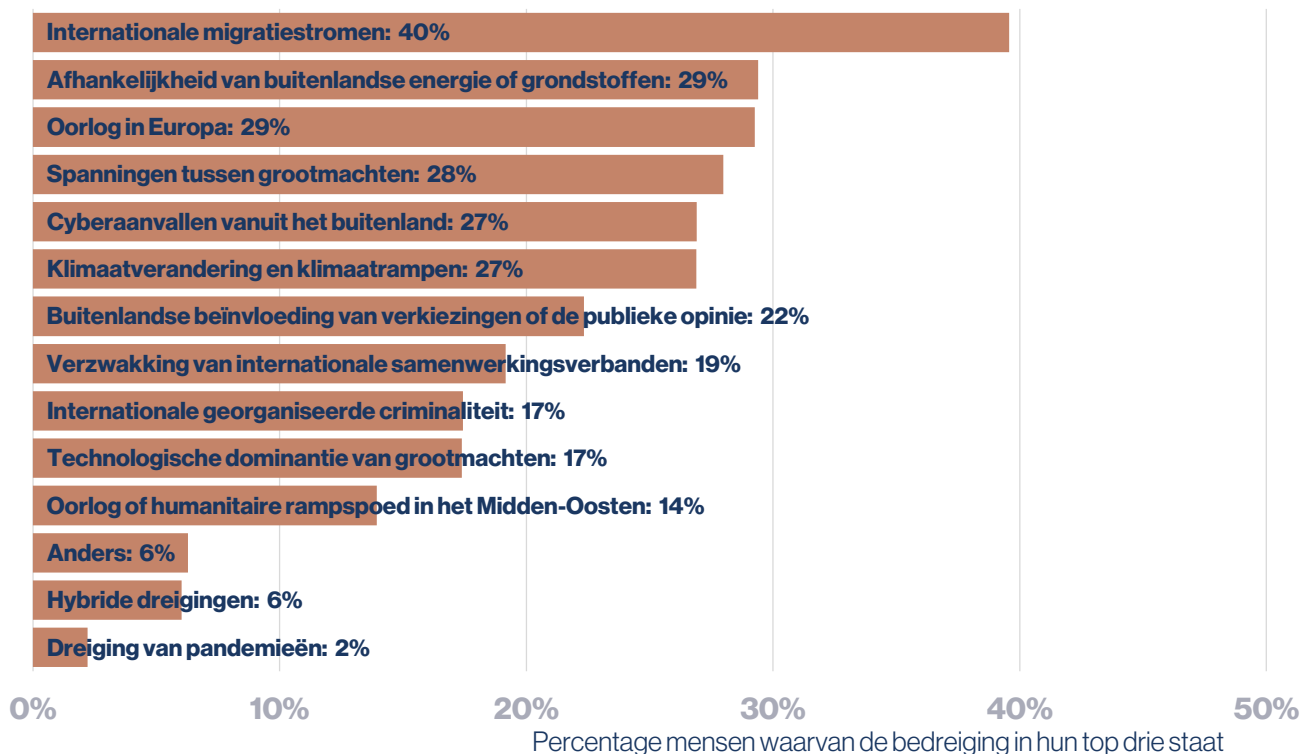

Stellingen over externe ontwikkelingen

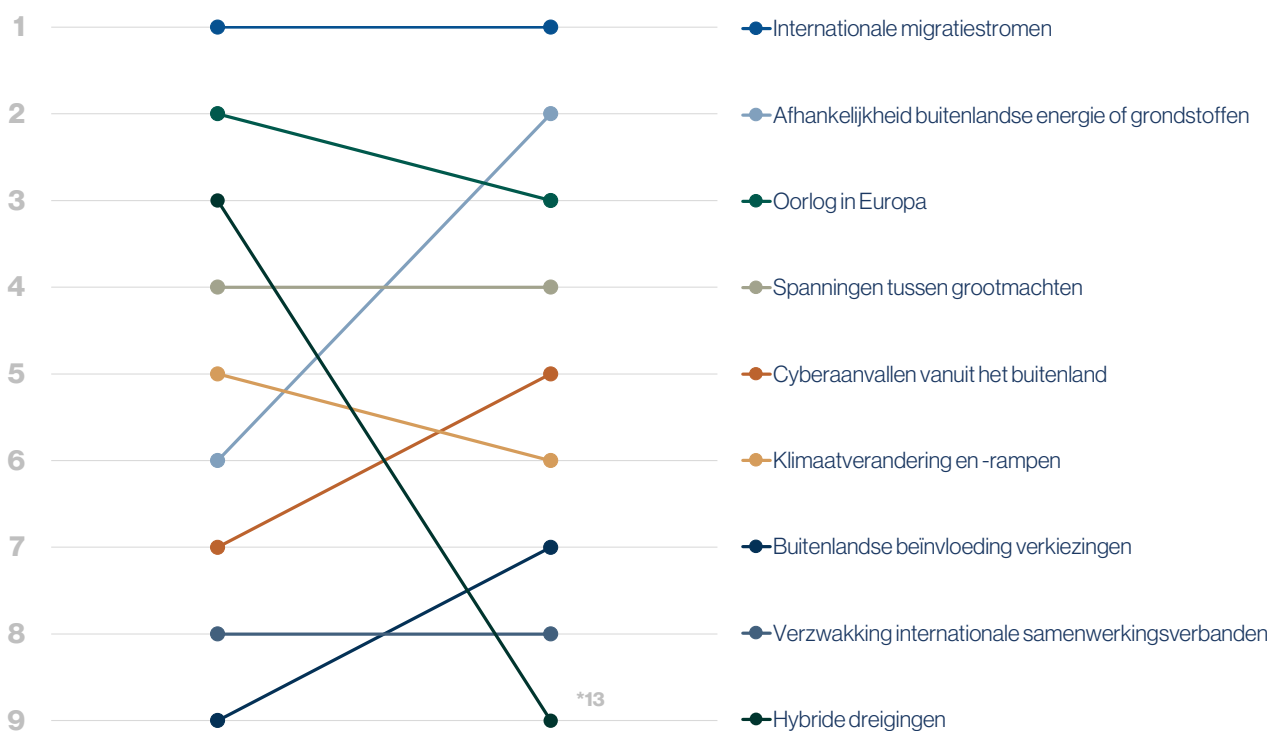
Grootste geopolitieke en internationale bedreigingen voor Nederland

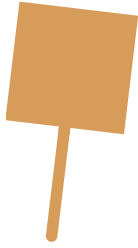

Externe Druk: Grootste zorgen in zomer- en najaarspeiling 2025

Rangorde van politieke en internationale dreigingen die het vaakst door Nederlanders worden gekozen als bedreiging voor nationale veiligheid, zoals gemeten in de HCSS Publieksmonitor.

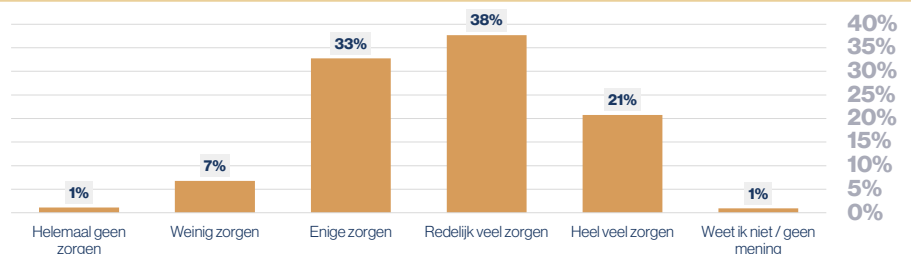

6. Intern ongenoegen

Intern ongenoegen - verwijst naar structurele of groeiende gevoelens van frustratie, uitsluiting of vervreemding binnen delen van de samenleving, die het vertrouwen in instituties, politiek en onderlinge solidariteit aantasten.⁶ Binnen een publieksmonitor vormt intern ongenoegen een dimensie die inzicht geeft in de mate waarin delen van de bevolking zich gefrustreerd, niet gehoord, niet vertegenwoordigd of sociaaleconomisch achtergesteld voelen waardoor er een groter risico ontstaat tot afkeer van de samenleving of een grotere ontvankelijkheid voor antidemocratisch sentiment.⁷ Dit ongenoegen kan voortkomen uit uiteenlopende bronnen: langdurige economische onzekerheid, ervaren culturele marginalisatie, regionale ongelijkheid, of het gevoel dat traditionele normen en waarden onder druk staan. Vaak is dit ongenoegen historisch gegroeid en wordt het versterkt door maatschappelijke ontwikkelingen zoals migratie, technologische veranderingen of snelle globalisering. Cruciaal is dat intern ongenoegen niet per definitie extremistisch is, maar onder bepaalde omstandigheden wél vatbaar kan zijn voor radicalisering of mobilisatie door subversieve krachten.⁸

Bezorgdheid interne ontwikkelingen

⁶ Kostelka, F., & Blais, A. (2024). Democracy is hot. Or not? Examining the link between political dissatisfaction and support for democracy. *Democratization*, 31(1), 1–20.

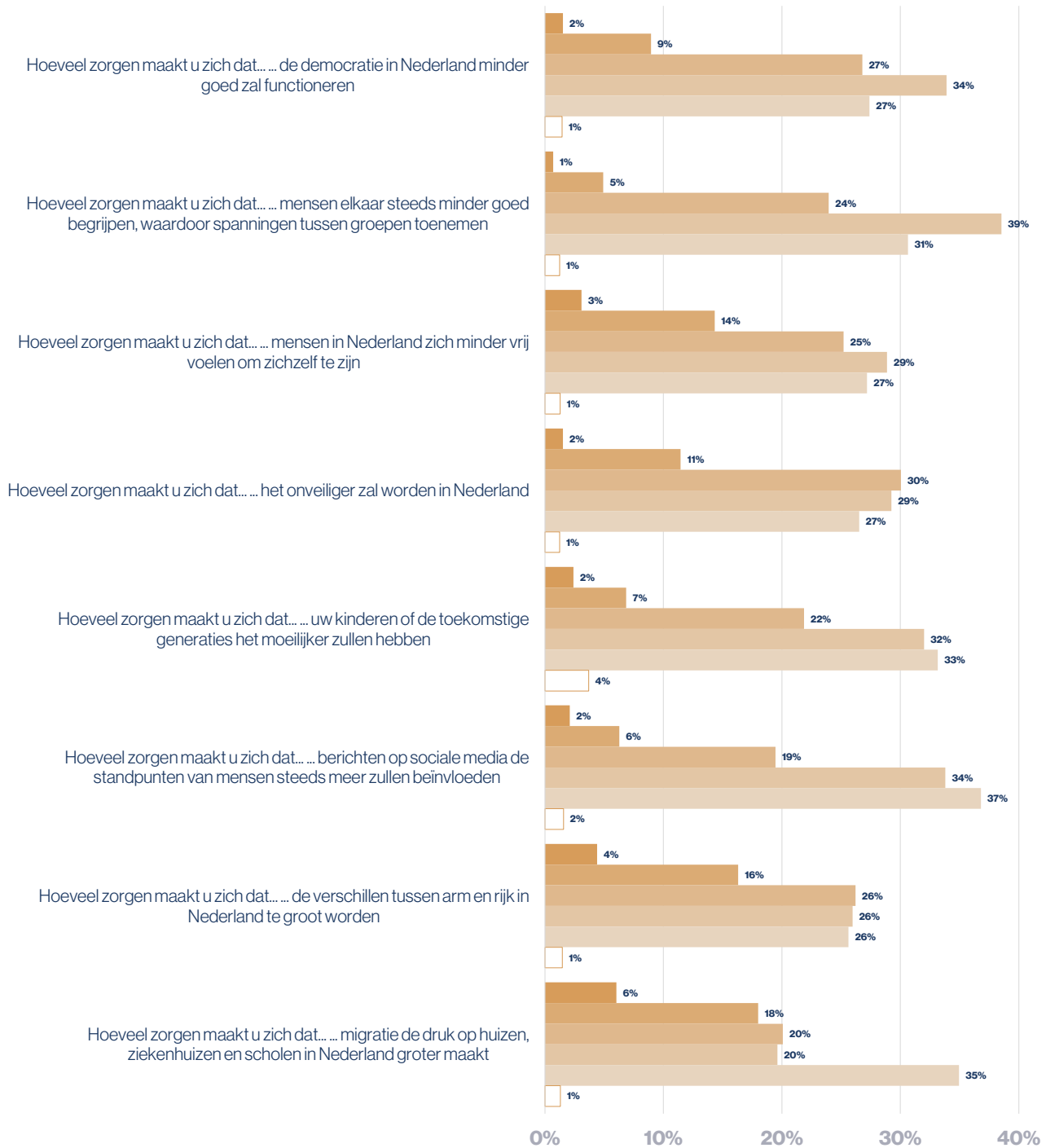
⁷ Steur, M., van den Berg, R., & Kok, J. (2023). *Somber over de samenleving? Samenvatting: verschillen in maatschappelijk ongenoegen in Nederland*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

⁸ Norris, P., & Inglehart, R. (2019). *Cultural backlash: Trump, Brexit, and authoritarian populism*. Cambridge University Press.

Hoeveelheid zorgen over interne ontwikkelingen

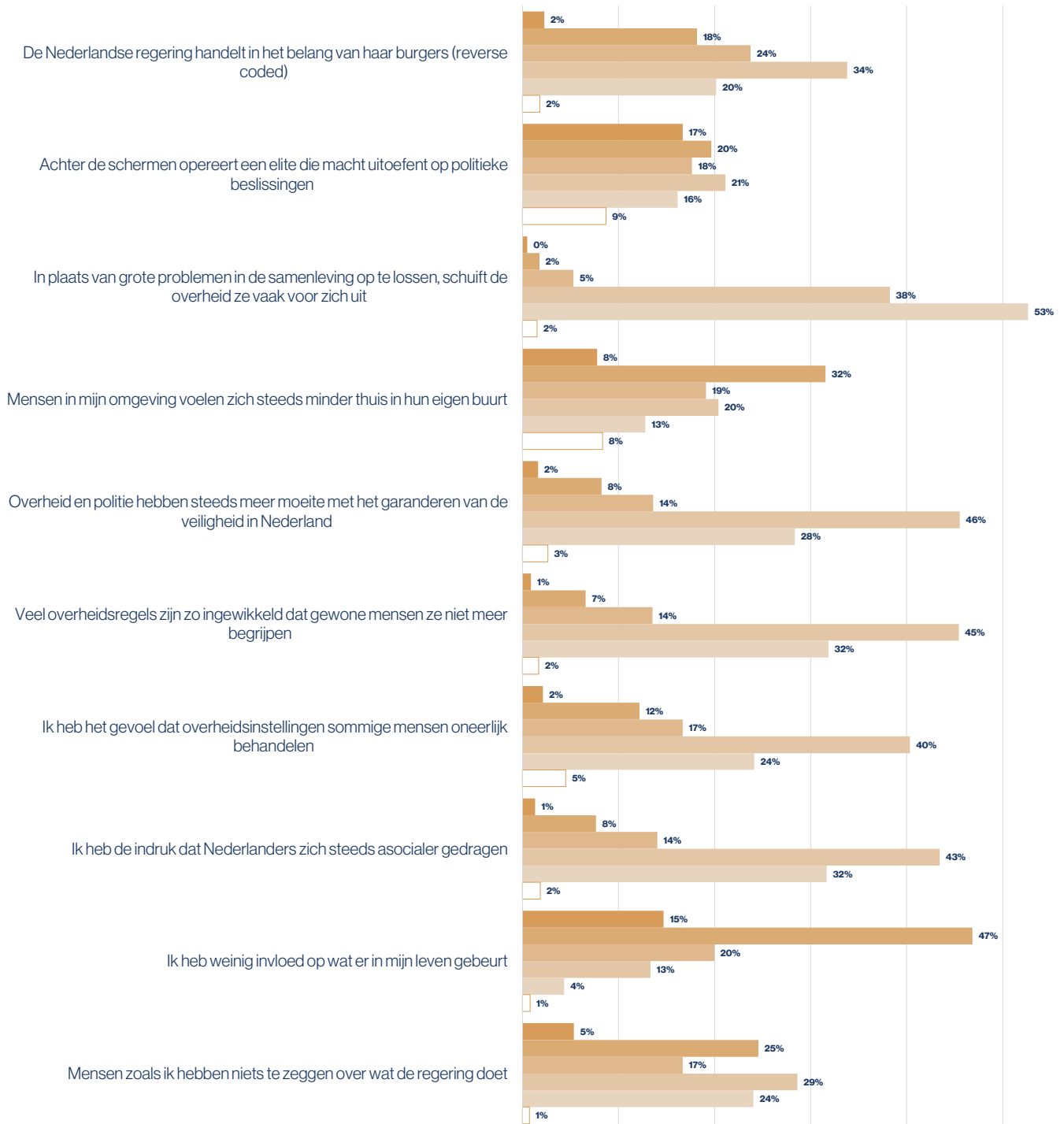
■ Helemaal geen zorgen ■ Weinig zorgen ■ Enige zorgen ■ Redelijk veel zorgen ■ Heel veel zorgen ■ Weet ik niet / geen mening

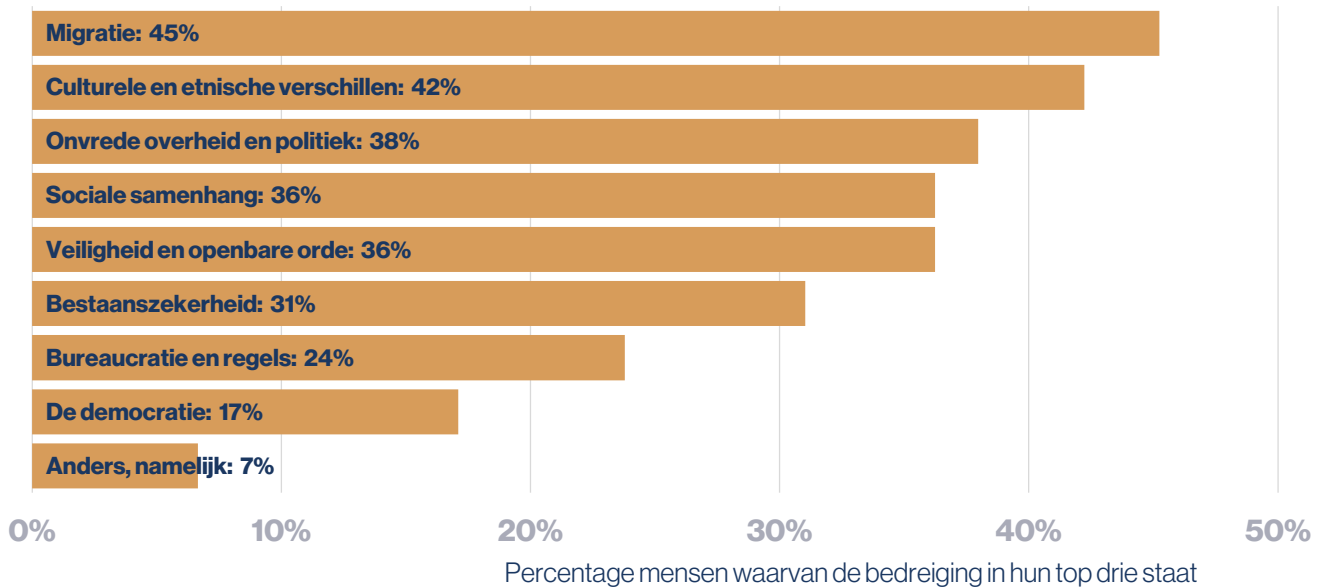
Stellingen over interne ontwikkelingen

■ Helemaal niet mee eens ■ Niet mee eens ■ Neutraal ■ Mee eens ■ Helemaal mee eens ■ Weet ik niet / geen mening

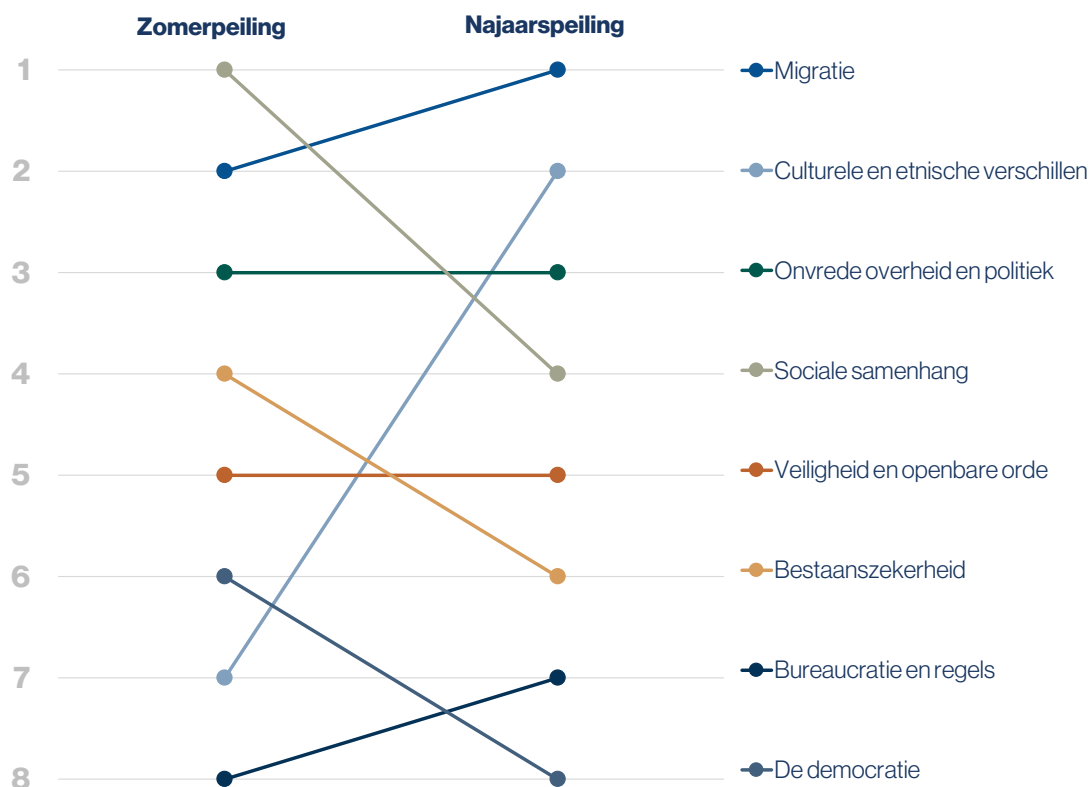

Grootste Nationale Bedreigingen voor de Veiligheid en Stabiliteit van Nederland

Intern Ongenoegen: Grootste zorgen in zomer- en najaarspeiling 2025

Rangorde van nationale dreigingen die het vaakst door Nederlanders worden gekozen als bedreiging voor de veiligheid en stabiliteit van Nederland, zoals gemeten in de HCSS Publieksmonitor.

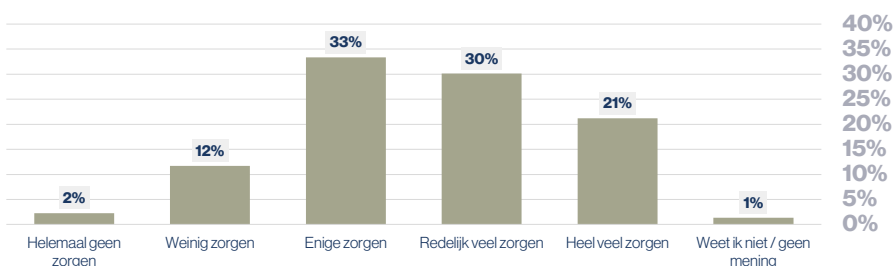
Bron: HCSS Publieksmonitor - Najaarspeiling 2025

7. Subversieve krachten

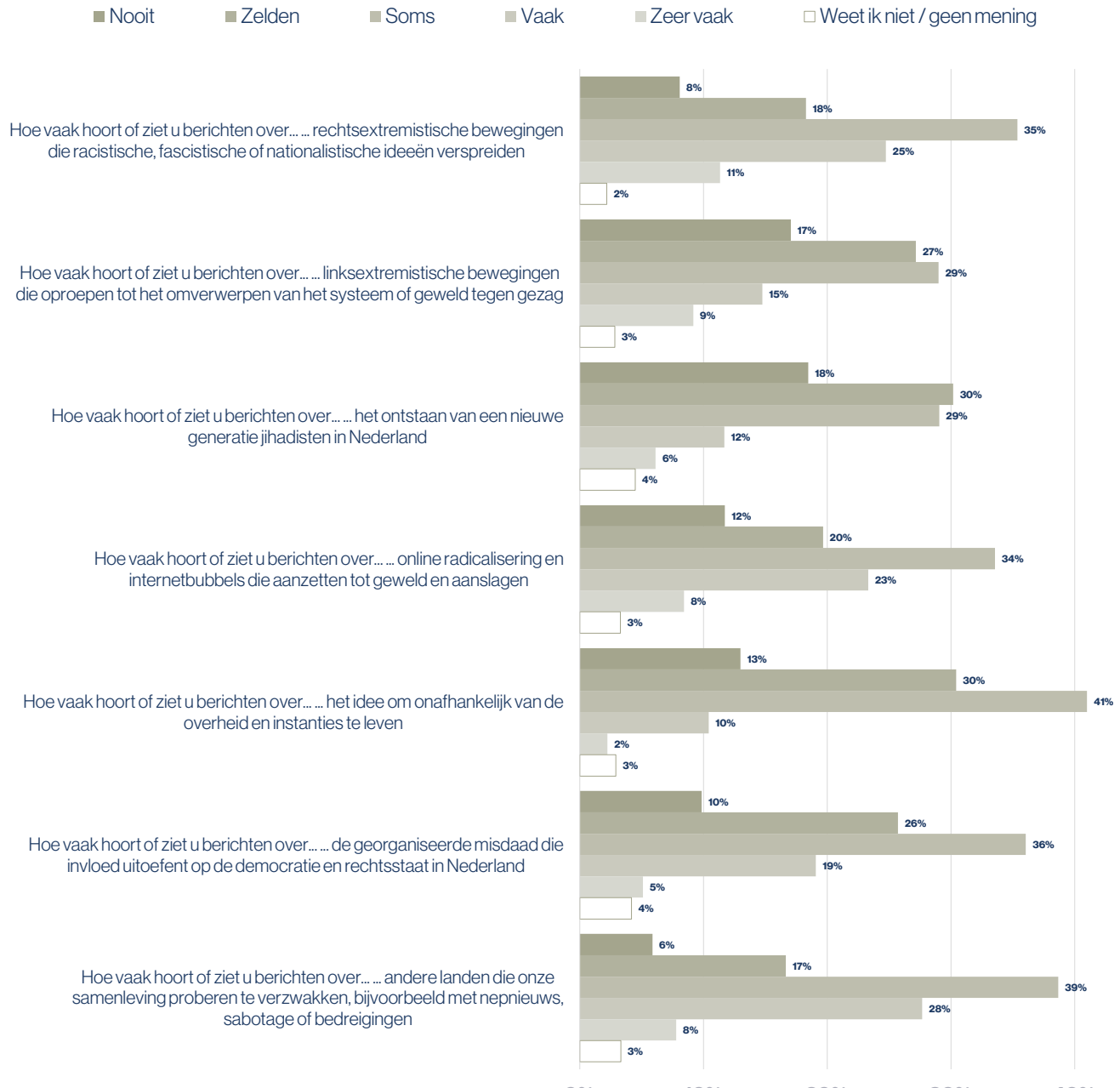
Subversieve krachten - verwijzen naar actoren, groepen, netwerken of staten, die doelbewust proberen de gevestigde orde te ondermijnen, te ontregelen of te vervangen. Binnen de Publieksmonitor vormen deze krachten een specifiek domein, omdat zij bestaand ongenoegen en kwetsbaarheden in de samenleving exploiteren en zo een multiplier kunnen vormen bij onrust en onvrede. Het kan gaan om invloedrijke eenlingen, extremistische bewegingen, ideologisch gedreven actiegroepen, statelijke actoren die via desinformatie destabiliseren, maar ook netwerken binnen de georganiseerde misdaad die profiteren van ontwrichting. Criminele organisaties kunnen subversieve invloed uitoefenen door parallelle structuren op te bouwen, door gemeenschappen onder controle te brengen, om zo de legitimiteit van de staat uit te hollen.

Bezorgdheid subversieve krachten

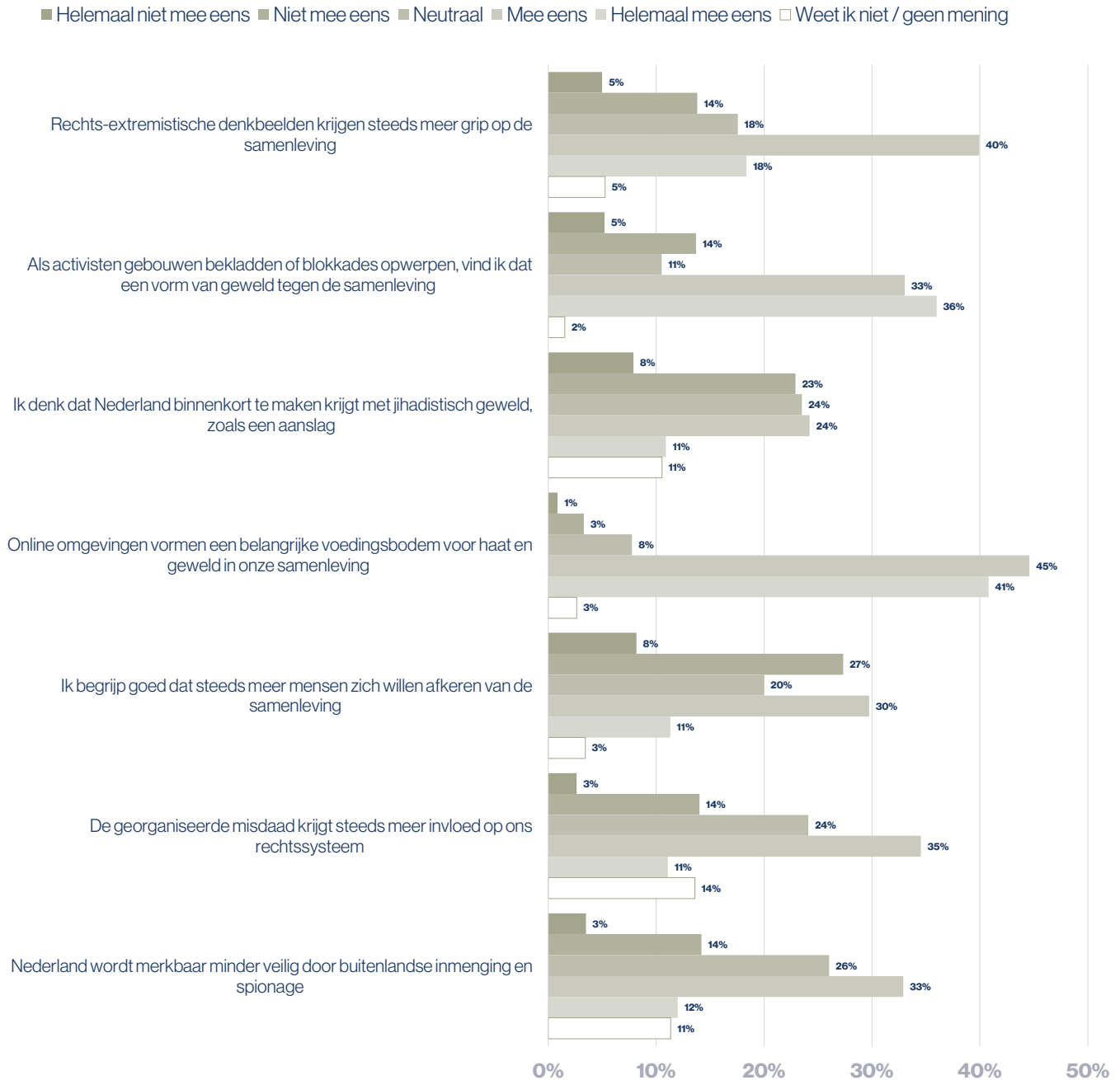

Hoeveelheid berichten over subversieve groepen

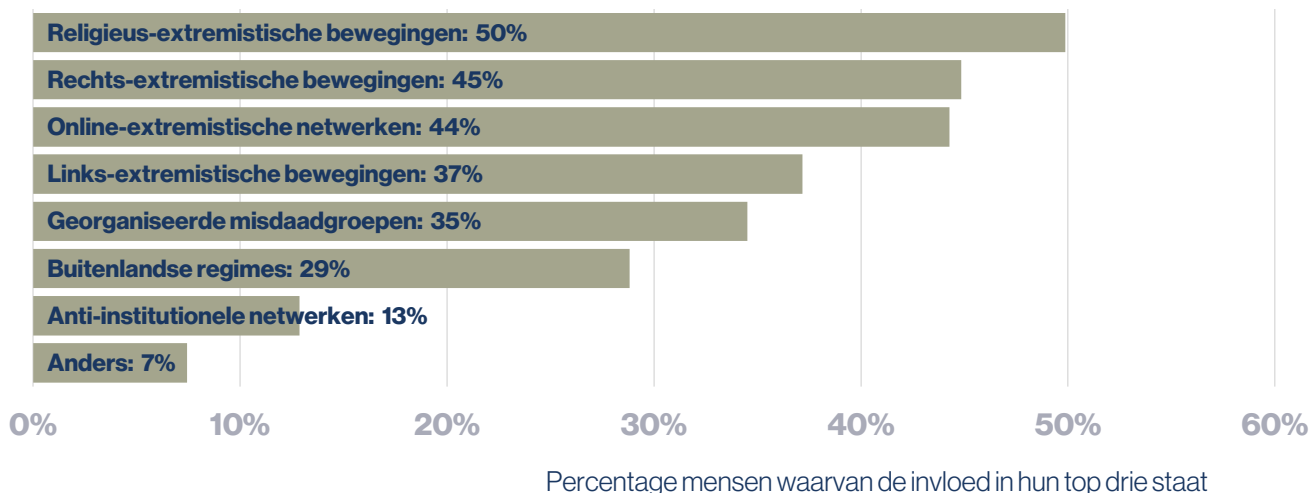

Subversieve stellingen

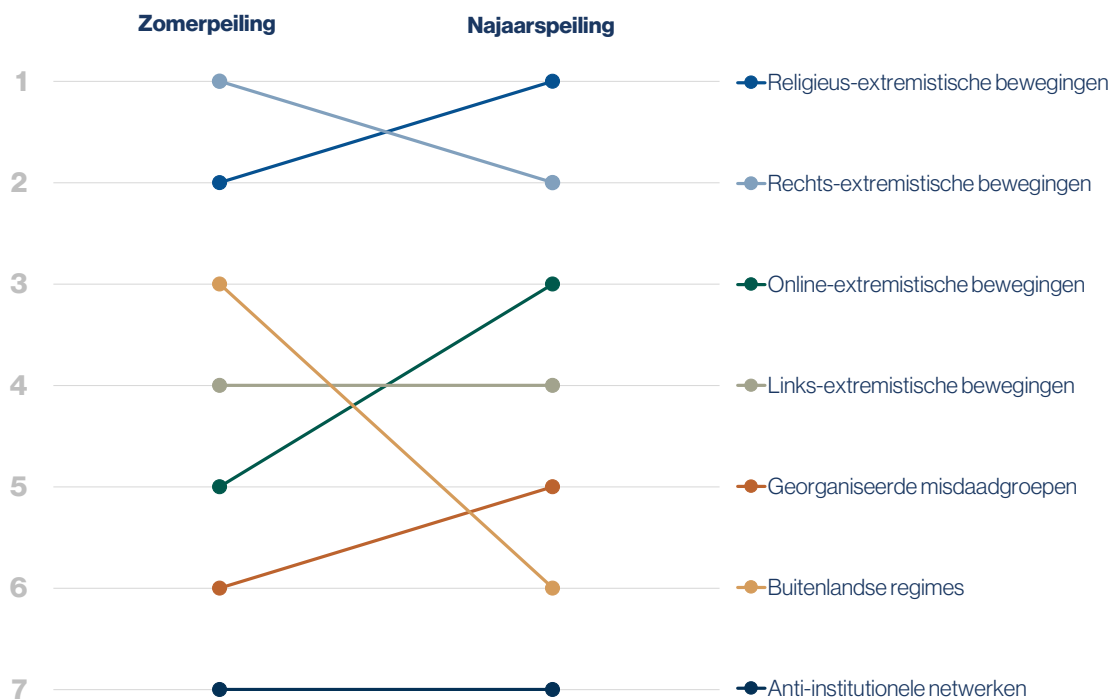
Groepen en invloeden als bedreigingen voor de veiligheid en stabiliteit van Nederland

Subversieve Krachten: Grootste zorgen in zomer- en najaarspeiling 2025

Rangorde van groepen en invloeden die het vaakst door Nederlanders worden gekozen als bedreiging voor de veiligheid en stabiliteit van Nederland, zoals gemeten in de HCSS Publieksmonitor.

Bron: HCSS Publieksmonitor - Najaarspeiling 2025

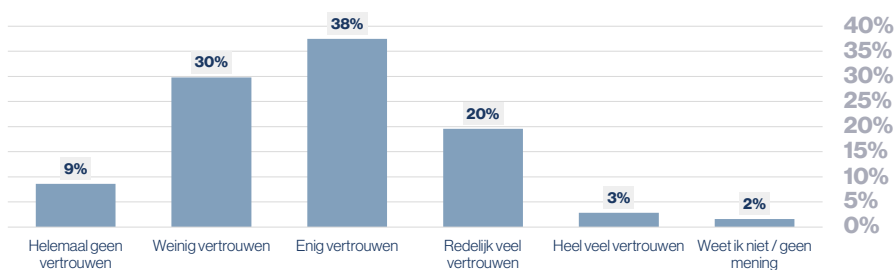

8. Weerbaarheid en veerkracht

Elementen van weerbaarheid en veerkracht - verwijzen naar het door burgers ervaren vermogen van een samenleving om schokken, spanningen en ondermijnende invloeden te weerstaan, erop te reageren en zich ervan te herstellen. Binnen de Publieksmonitor zijn dit centrale begrippen, omdat ze niet alleen aangeven in hoeverre een samenleving kwetsbaar is voor verstoringen, maar ook hoe sterk de interne samenbindende krachten en robuustheid worden ervaren die ontwrichting kunnen dempen of neutraliseren. Weerbaarheid heeft zowel fysieke en institutionele als sociale dimensies.⁹ Institutionele weerbaarheid betreft het functioneren van democratische instituties, rechtspraak, media, onderwijs en openbaar bestuur: kunnen zij onafhankelijk, geloofwaardig en adaptief opereren onder druk? Sociale veerkracht, ook wel 'community resilience' genoemd, verwijst naar de mate van onderling vertrouwen, maatschappelijke solidariteit, betrokkenheid bij het publieke domein en het vermogen van gemeenschappen om conflicten vreedzaam op te vangen.¹⁰

Veerkracht manifesteert zich bijvoorbeeld in burgerinitiatieven, lokale netwerken of gemeenschappelijke verhalen die tegenwicht bieden aan polarisatie. Binnen de context van subversieve krachten, complottheorieën en georganiseerde misdaad wordt weerbaarheid extra belangrijk. Het voorkomt dat extremistische ideeën snel wortel schieten of dat wantrouwen doorslaat in maatschappelijke verlamming. Cruciaal is ook het psychologisch-emotionele aspect van veerkracht: het vermogen van burgers om met onzekerheid en complexiteit om te gaan zonder hun houvast te verliezen.

Vertrouwen in de Nederlandse regering om een crisis aan te kunnen

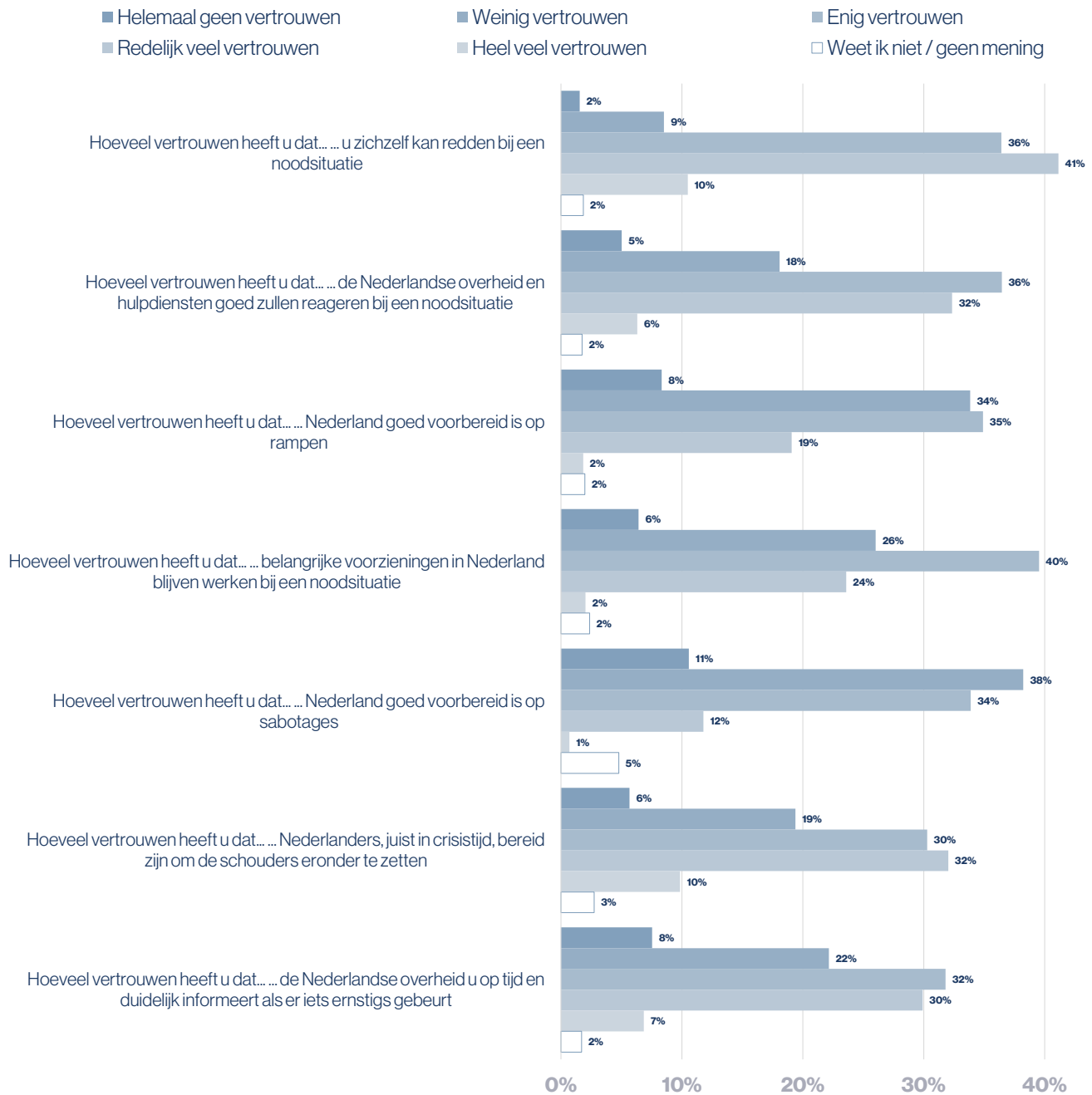

⁹ Boin, A., & Van Eeten, M. J. G. (2013). The resilient organization: A critical appraisal. *Public Management Review*, 15(3), 429–445.

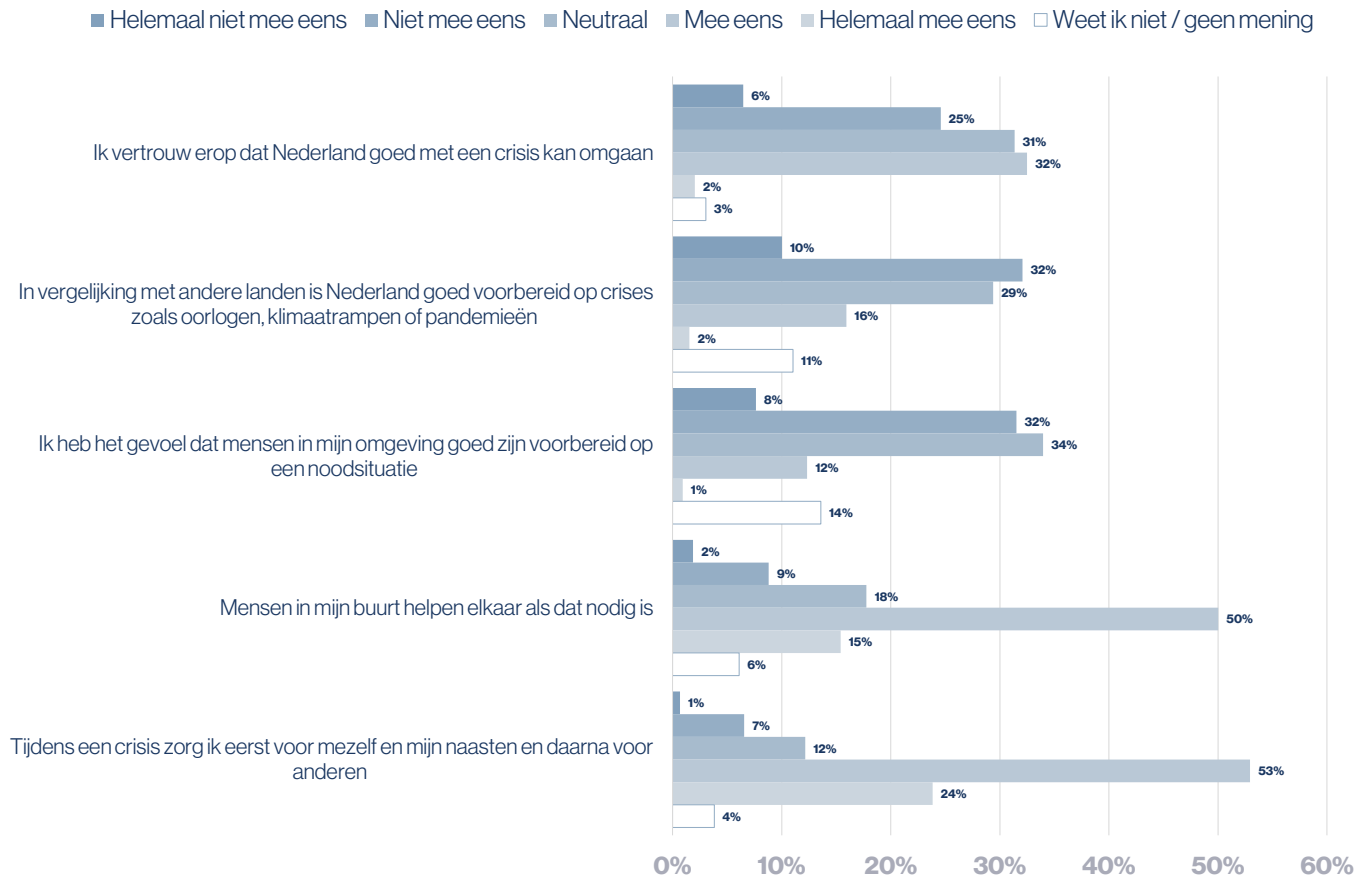
¹⁰ Norris, F. H., Stevens, S. P., Pfefferbaum, B., Wyche, K. F., & Pfefferbaum, R. L. (2008). Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness. *American Journal of Community Psychology*, 41(1–2), 127–150.

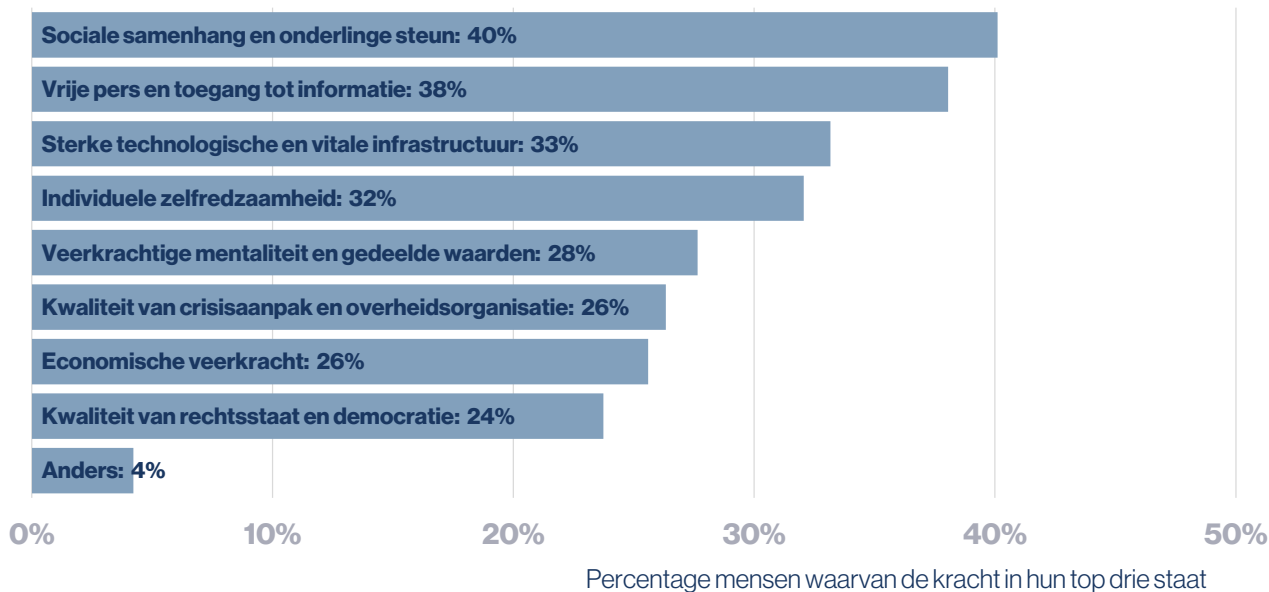
Vertrouwen in Nederlandse veerkracht

Stellingen over Nederlandse paraatheid

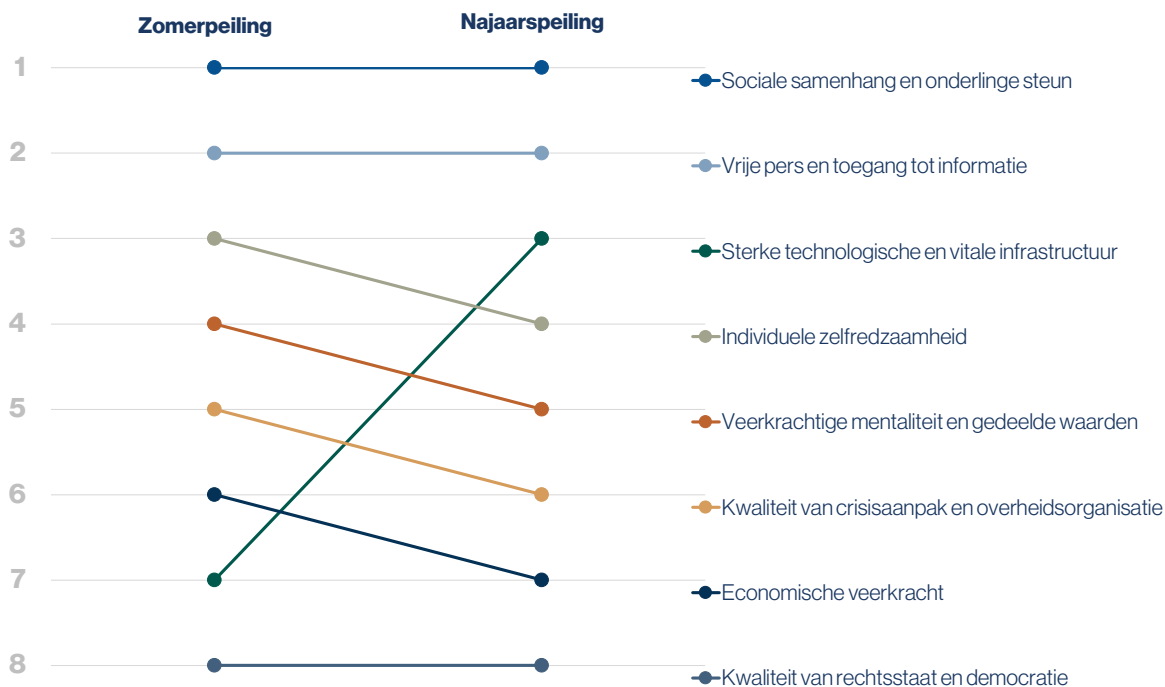
Grootste krachten van Nederland in tijden van crisis

Veerkracht en Weerbaarheid: Grootste krachten in zomer- en najaarspeiling 2025

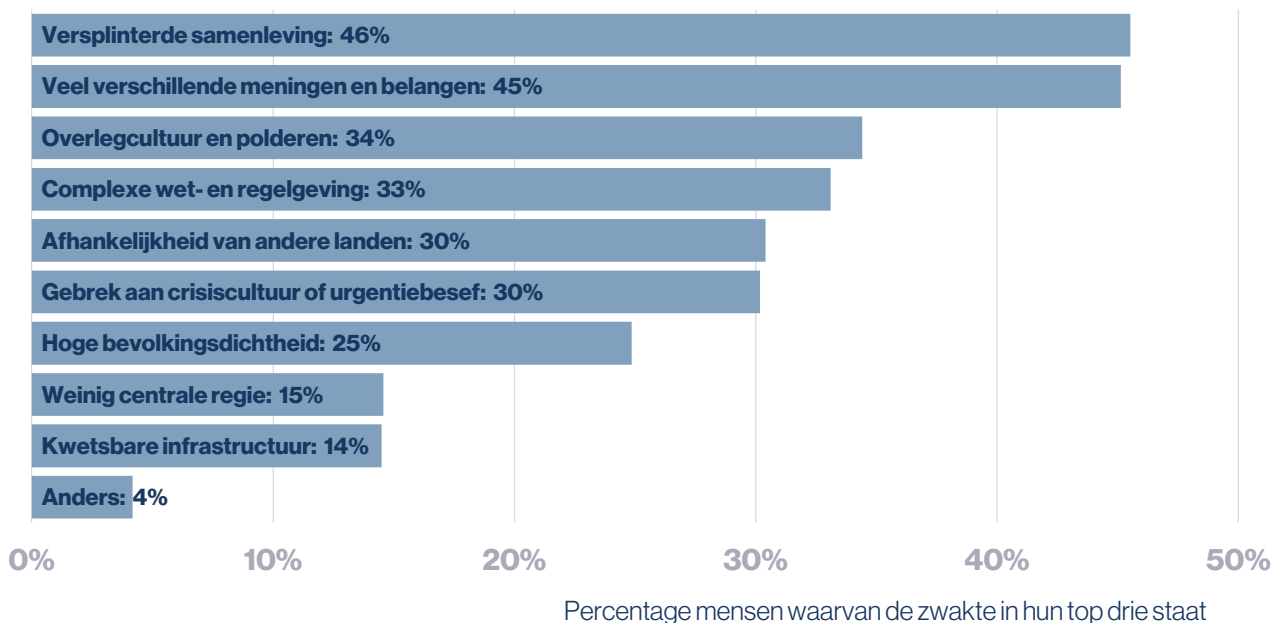

Rangorde van de belangrijkste krachten van Nederland die het vaakst door Nederlanders worden gekozen, zoals gemeten in de HCSS Publieksmonitor.

Bron: HCSS Publieksmonitor - Najaarspeiling 2025

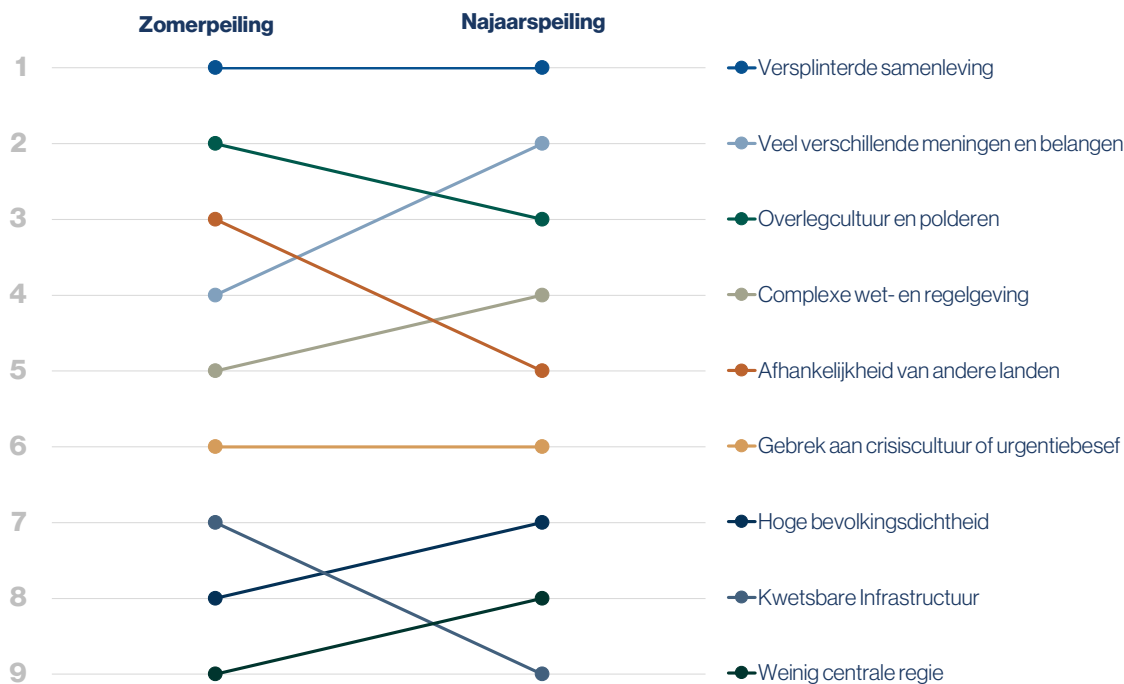
Grootste kwetsbaarheden van Nederland in tijden van crisis

Veerkracht en Weerbaarheid: Grootste zwaktes in zomer- en najaarspeiling 2025

Rangorde van de belangrijkste kwetsbaarheden van Nederland in tijden van crisis die het vaakst door Nederlanders worden gekozen, zoals gemeten in de HCSS Publieksmonitor.

Bron: HCSS Publieksmonitor - Najaarspeiling 2025

The Hague Centre
for Strategic Studies

HCSS

Lange Voorhout 1
2514 EA The Hague

Follow us on social media:

@hcssnl

The Hague Centre for Strategic Studies

Email: info@hcss.nl
Website: www.hcss.nl